

11 באוגוסט 2025

לכבוד

דניאל אחיאשילי, המפקח על הבנקים

בנק ישראל

שלום רב,

הנדון: איסור עיקול גמלת הבטחת הכנסה בשל חוב מזונות

אנו פונות אליך בבקשה כי תקבע הנחיה המבהירה באופן שאינו משתמע לשתי פנים כי בנקים אינם רשאים לעקל את קצבאות הבטחת הכנסה של חייבים במזונות, וזאת בהתאם לקבוע בסעיף 23(ב) לחוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980 (להלן: **חוק הבטחת הכנסה או החוק**).

כן יש להבהיר כי אין לעקל קצבת נכות בשלמותה, וכי יש להשאיר לחייב המזונות סכום השווה בגובהו לסכום גמלת הבטחת הכנסה.

להלן הטעמים לפניה:

1. חוק הבטחת הכנסה קובע כי גמלאות יינתנו למי "שאין בכוחם לספק לעצמם הכנסה הדרושה לקיום, את המשאבים לסיפוק צרכיהם החיוניים" (דברי ההסבר להצעת חוק הבטחת הכנסה, תש"ס-1979, ה"ח 1417). הוא מהווה את "רשת המגן האחרונה העומדת לתושבי המדינה הנחשפים למצב של מחסור קיומי", והוכר כמנגנון מרכזי בהבטחת הזכות החוקתית לקיום מינימלי בכבוד (בג"ץ 10662/04 **חסן נ' המוסד לביטוח לאומי**, סה(1) 782 (2012), פסקאות 6 ו-37 לפסק דינה של הנשיאה בייניש). נקבע ביחס לגמלה מחליפת הכנסה כי "חיוניותה וחשיבותה כה גדולה, עד שספק בעיני אם אין לה השלכה גם על הגנה ושמירה על זכויות אדם אחרות, כגון הזכות לחיים", וכי "ניתן אפוא לקבוע כי חוק הבטחת הכנסה בא להשלים את ההגנה על הזכות למינימום של קיום אנושי בכבוד [...]. החוק נועד להבטיח לתושבי ישראל משאבים מינימליים הדרושים להם לסיפוק צרכיהם החיוניים, כאשר אינם מסוגלים לעשות כן בעצמם. תכליתו של החוק היא, אפוא, להבטיח קיום מינימלי בכבוד" (שם, פסקה 38).

2. לאור אופיין הייחודי של גמלאות הבטחת הכנסה קבע המחוקק הגנות מיוחדות לגמלאות אלו, אף ביחס לגמלאות אחרות. כך, בעוד שגמלאות אחרות מוגנות מפני עיקול אלא לשם "תשלום מזונות המגיעים מהזכאי לגמלה לפי פסק דין של בית משפט או של בית דין מוסמך" (סעיף 303(א) לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995 (להלן: **חוק הביטוח הלאומי**)), גמלה הניתנת מכוח חוק הבטחת הכנסה מוגנת מעיקול גם אם נועד לתשלום חוב מזונות כאמור (סעיף 23(ב) לחוק הבטחת הכנסה).

3. למרות לשונו החד משמעית של חוק הבטחת הכנסה, עולה כי בנקים מטילים עיקול על קצבאות הבטחת הכנסה לשם תשלום חוב מזונות. כך למשל, פנייה לבנק מסוים בעניינו של קשיש נכה, שמפאת מצבו הקשה מקבל קצבת זקנה, קצבת השלמת הכנסה וקצבת נכות, לאחר שכלל קצבאותיו עוקלו

על-ידי הבנק לשם תשלום חוב מזונות עבר, נענתה כי הבנק פועל בהתאם לחובתו לפי חוק הביטוח הלאומי. ויודגש, אף אם מדובר בפגיעה במעטים, אין הדבר הופך את הפגיעה לחוקתית או מותרת. הפגיעה בכל אדם ואדם הינה אסורה (השוו: בג"ץ 6055/95 שגיא צמח נ' שר הביטחון, פ"ד נג(5) 241, פסקה 32 לפסק דינו של כב' השופט זמיר (1999)).

4. **ממענה הבנק עולה חשש כי הוראות סעיף 23(ב) לחוק הבטחת הכנסה לא הוטמעו בנהליו, וכי הבנק פועל בניגוד לחוק ומעקל את גמלאות הבטחת הכנסה של חייבים בחוב מזונות.**

5. ויודגש, עיקול קצבת הבטחת הכנסה איננו רק מנוגד לחוק אלא גם מוביל לפגיעה בגרעין הזכות לקיום מינימלי בכבוד. משמעות העיקול כי אדם נותר ללא משאבים למימון צרכיו הבסיסיים ביותר, ודחיקתו לפת לחם.

6. זאת ועוד, ברור כי אם חוק הבטחת הכנסה מגן על קצבת הבטחת הכנסה, שהיא המינימום ההכרחי לקיום גם מפני חוב מזונות, יש לפרש את סעיף 303(א) לחוק הביטוח הלאומי, המתיר עיקול גמלאות לשם תשלום חוב מזונות, כך שיש להותיר בידי של חייב המזונות לפחות את הסכום של קצבת הבטחת הכנסה בעת ביצוע צו עיקול. אם לא כן, עלול החייב להישאר חסר כל, תוך פגיעה קשה בזכויותיו החוקתיות. יש להבהיר לבנקים גם את עניין זה, מכוח קל וחומר.

7. לאור זאת, נבקש כי יובהר בהנחיה כי גמלאות הבטחת הכנסה מוגנות מפני עיקול, לרבות עיקול לצורך תשלום חוב מזונות.

נודה על תשובתכם,

בכבוד רב ובברכה,

רעות כהן, עו"ד

הגר שחטר, עו"ד

הקליניקות המשפטיות, אוני' חיפה

העתק

עו"ד ענת הר אבן, יועצת משפטית, רשות האכיפה והגבייה